

De gezonken verzameling van
Ferdinand Columbus

Edward Wilson-Lee

*De gezonken verzameling van
Ferdinand Columbus*

De wonderbaarlijke reizen van vader en zoon
Columbus en hun avontuurlijke
zoektocht naar kennis

Vertaald door Hans van Riemsdijk

MEULENHOF

ISBN 978-90-290-9466-5

ISBN 978-94-023-1722-0 (e-book)

NUR 320

Oorspronkelijke titel: *The Catalogue of Shipwrecked Books*

Omslagontwerp: David Litman, voor de Nederlandse editie
bewerkt door Pinta Grafische Producties

Omslagbeeld: © Shutterstock (Lazy Clouds / Ariusz Nawrocki / Jezper),
Getty Images (DEA / G. Dagli Orti)

Auteursfoto: © Jeff Wilson

Zetwerk: Pier Post

© 2018 Edward Wilson-Lee

© 2021 Nederlandse vertaling Hans van Riemsdijk en Meulenhoff
Boekerij bv, Amsterdam

De uitgever heeft ernaar gestreefd alle rechten van derden te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen contact opnemen met Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam.

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

voor Kelcey

Inhoud

Kaarten	9
Proloog: Sevilla, 12 juli 1539	15

DEEL I

DE TOVENAARSLEERLING

1	Terugkeer van de Oceaanzee	29
2	Een entourage van zuiveren bloede	52
3	Het boek der profetieën	85
4	Overgangsriten	107
5	Wetenschap van de nacht	135

DEEL II

EEN BEELDENTAAL

6	Schoenen en schepen en zegelwas	155
7	De Stad van de Wereld	181
8	Bouwen aan een ordenende structuur	205
9	Een imperium via woordenboeken	229

DEEL III

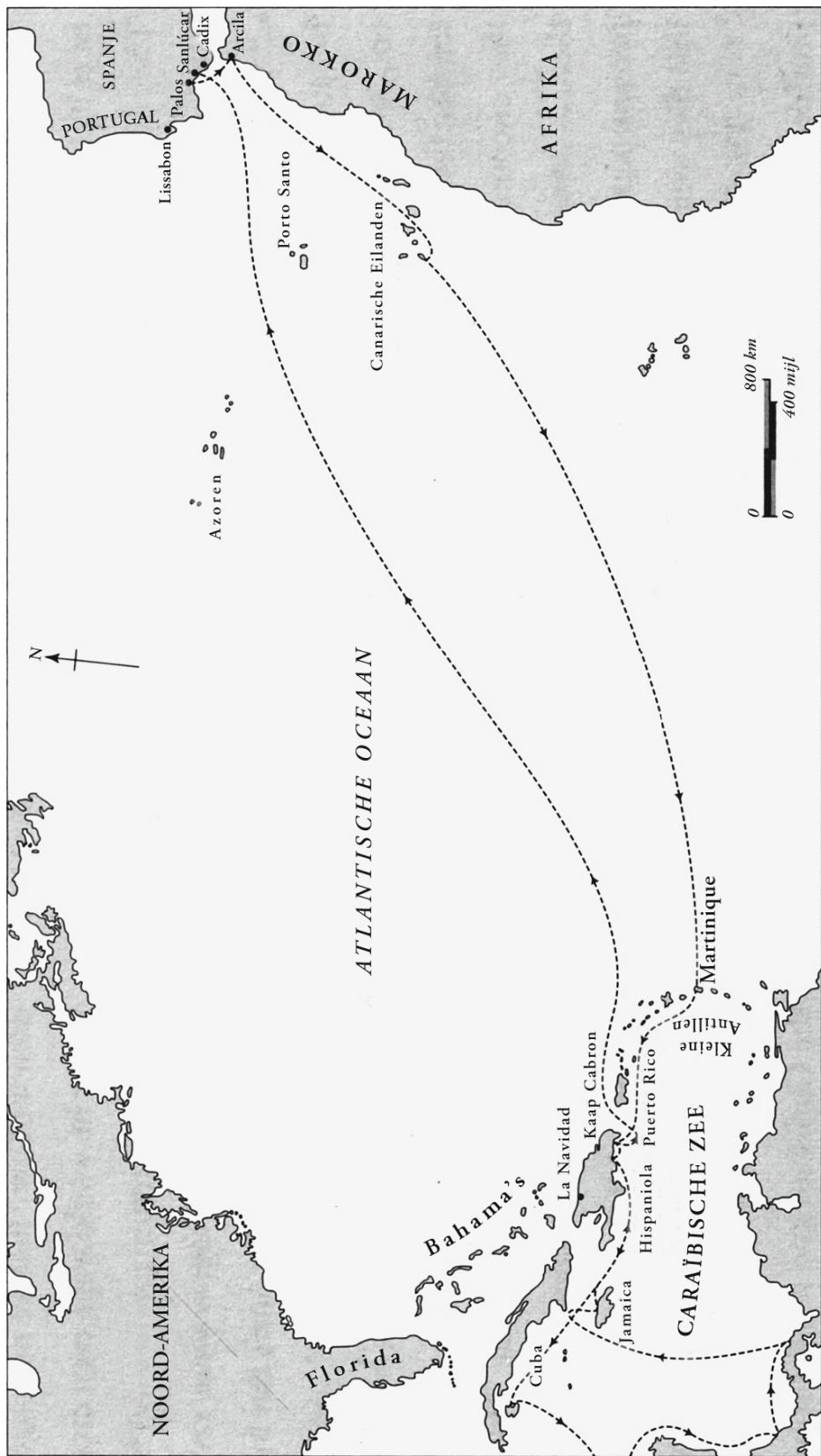
EEN ATLAS VAN DE WERELD

10	De duivel in de details	257
11	Eigen haard is goud waard	285
12	Op het scherp van de snede	306
13	Een bibliotheek zonder wanden	326

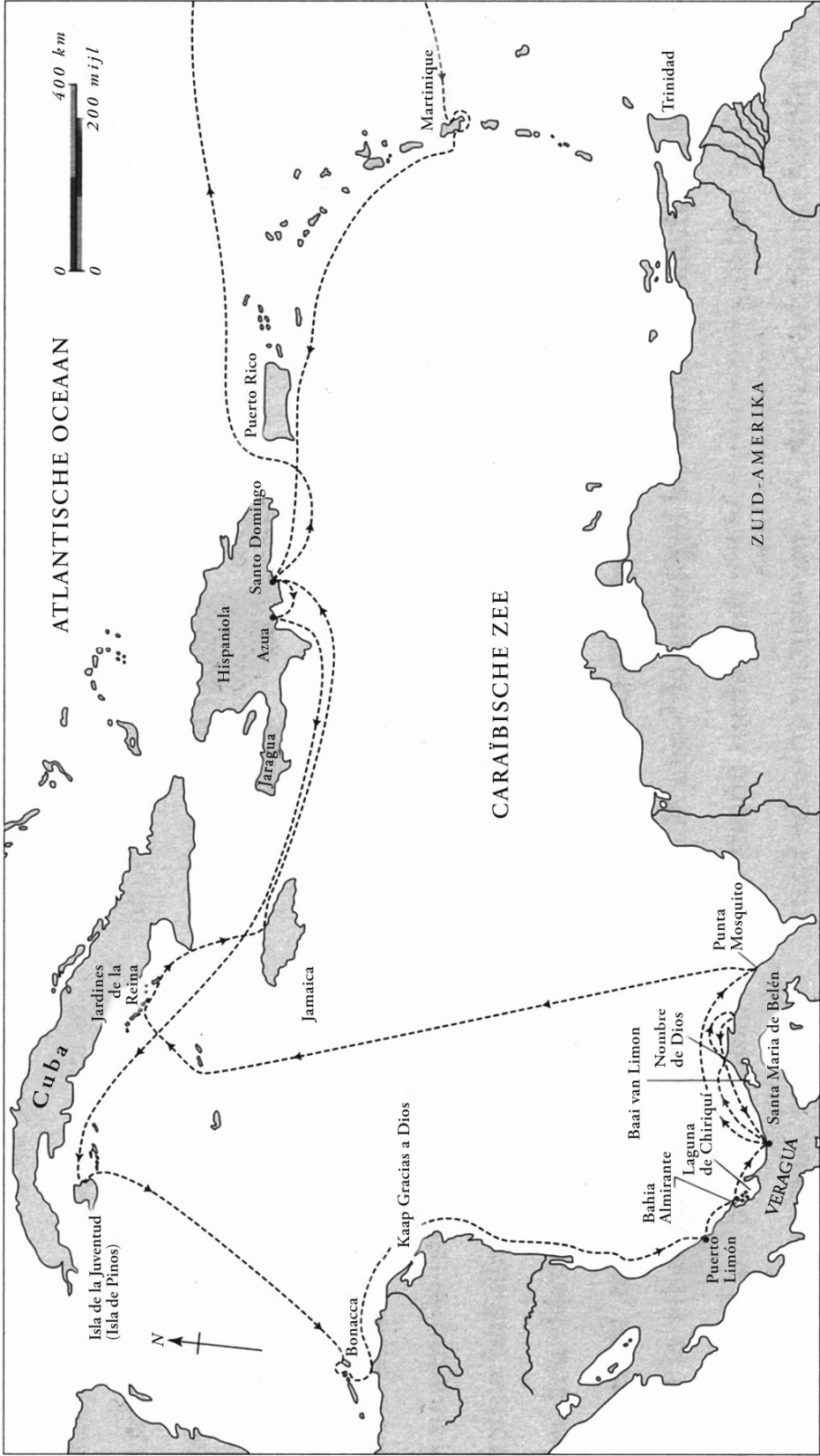
DEEL IV

ORDE OP ZAKEN STELLEN

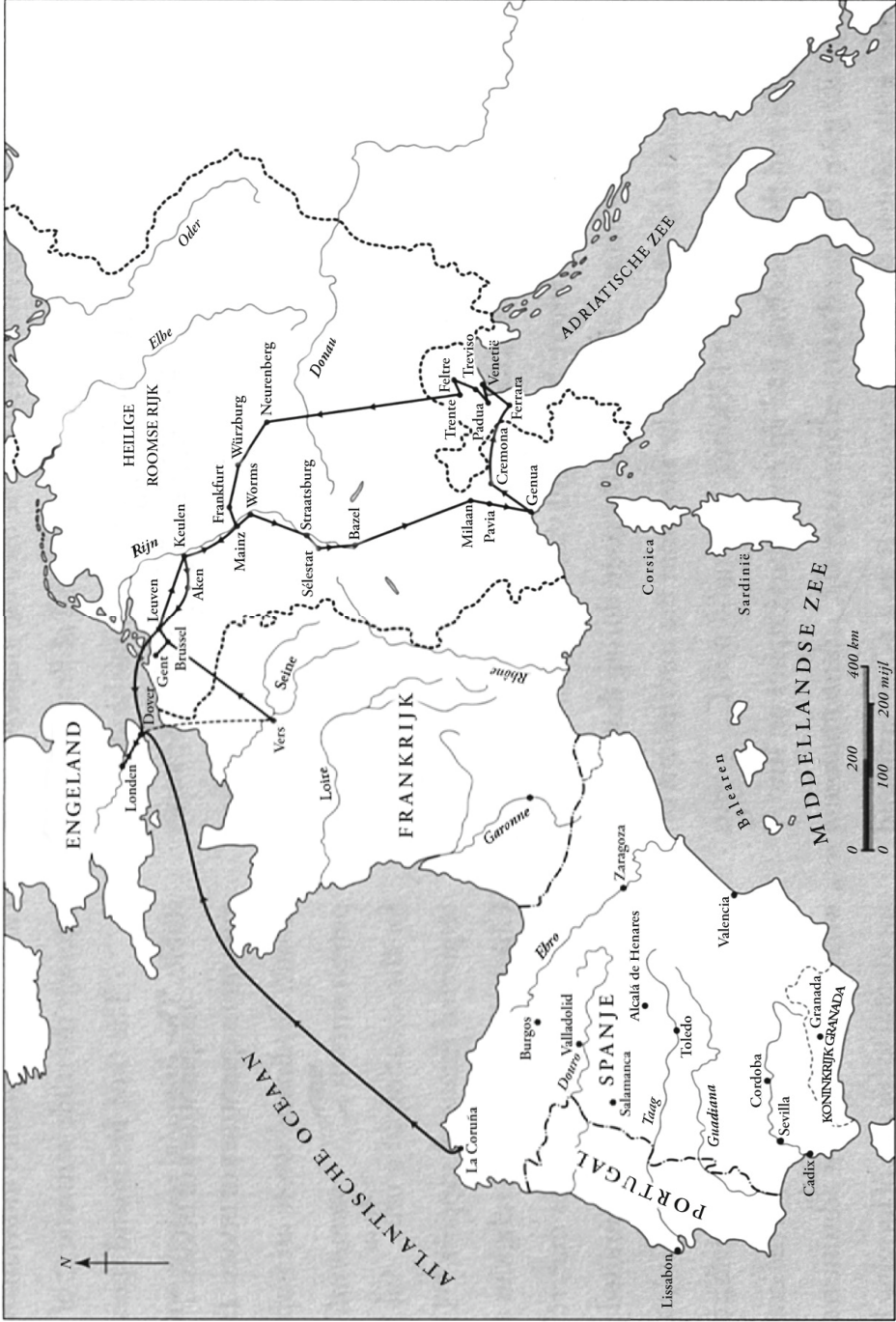
14	Een ander en toch hetzelfde Europa	351
15	Koning van niets en nergens	371
16	Nog één keer orde op zaken	389
17	Epiloog: Ideeën op de plank	406
	Aantekening over <i>Leven en verrichtingen des admiraals</i>	413
	Aantekeningen bij bronnen	416
	Noten	418
	Illustratieverantwoording	461
	Dankwoord	466
	Register	469

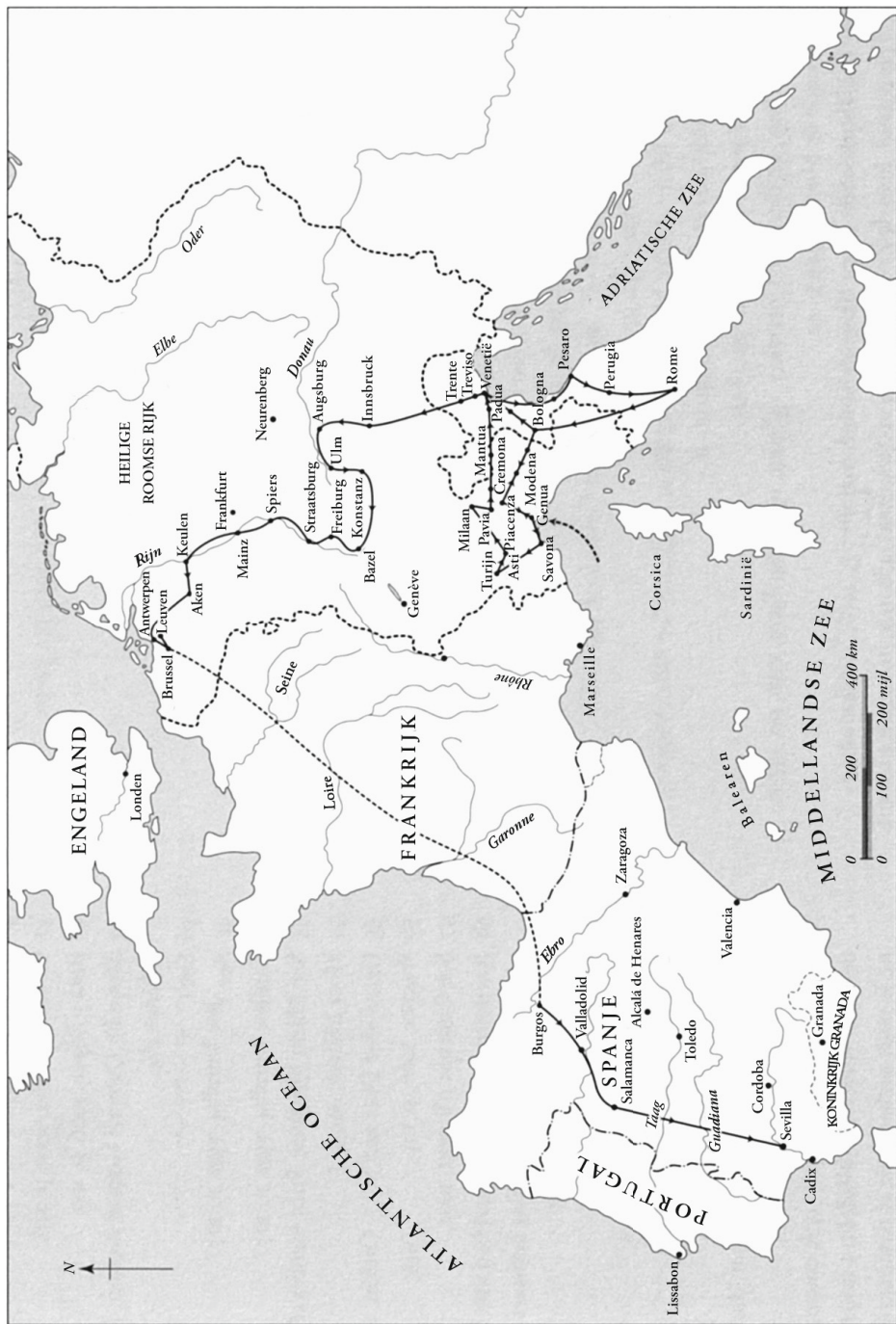
De route van de vierde reis van Columbus, 1502-1504, waarop hij wordt vergezeld door Ferdinand.

Detail van de route van Ferdinand en Columbus door de Caraïben en Midden-Amerika in 1502-1504.

De route van de reis van Ferdinand door Europa in 1520-1522 (de gestippelde trajecten zijn speculatief maar waarschijnlijk).

De route van de reis van Ferdinand door Europa in 1529-1531 (de gestippelde trajecten zijn speculatief maar waarschijnlijk).

In Achilles' schild openbaart zich daarom de Vorm, de wijze waarop kunst erin slaagt harmonieuze voorstellingen te construeren die een orde, een hiërarchie vestigen (...). Homerus kon een gesloten vorm construeren (zich voorstellen liever) omdat hij (...) de wereld kende waarover hij sprak, hij kende haar wetten, oorzaken en gevolgen, en daarom was hij in staat er vorm aan te geven. Er bestaat echter een andere wijze van artistieke voorstelling, namelijk als we de grenzen niet kennen van wat we willen verbeelden, als we niet weten over hoeveel dingen we spreken en aannemen dat hun getal zoniet oneindig dan toch astronomisch groot is (...). De oneindigheid van de esthetiek is een gevoel dat voortvloeit uit de eindige en volmaakte compleetheid van het ding dat we bewonderen, terwijl de andere voorstellingsvorm waar we het over hebben een bijna fysieke oneindigheid doet vermoeden, omdat het inderdaad niet eindigt en evenmin in vorm zijn afronding vindt. Die verbeeldingsmodus zullen we de 'lijst' of 'catalogus' noemen.

– UMBERTO ECO, *De betovering van lijsten*

Net als alle mensen in de Bibliotheek heb ik gereisd in mijn jeugd, heb ik rondgezworven op zoek naar een boek; misschien naar de catalogus der catalogi. Nu mijn ogen bijna niet kunnen ontcijferen wat ik schrijf, bereid ik me voor te sterven op enkele mijlen afstand van de zeshoek waar ik geboren werd.

– JORGE LUIS BORGES, 'De bibliotheek van Babel'

Het gebruik van letters werd uitgevonden met het oogmerk zaken te onthouden die aan letters gebonden moeten worden opdat ze niet wegglijden in vergetelheid.

– ISIDORUS VAN SEVILLA, *Etymologiae* 1.iii

Dus als de uitvinding van het schip zo nobel werd geacht, daar het rijkdommen en allerhande goederen van de ene naar de andere plaats vervoert, en de meest afgelegen oorden bij elkaar brengt om te delen in elkaars voortbrengselen, hoeveel meer lof verdienen de letters dan niet, die als schepen de uitgestrekte zeeën der tijd bevaren en die tijdperken, ook al liggen ze nog zo ver uiteen, laten delen in elkaars wijsheid, inzichten en vindingen?

– FRANCIS BACON, *The Advancement of Learning*

PROLOOG

Sevilla, 12 juli 1539

Op de ochtend van zijn dood liet Ferdinand Columbus een kom modder naar zijn slaapkamer brengen. Tegen zijn bedienden zei hij dat hij te zwak was om zijn armen nog op te heffen en hij gaf hun opdracht het slijk op zijn gezicht te smeren. Hoewel velen van hen al tien jaar of langer bij hem werkten en hun meester bijzonder trouw dienden, weigerden ze hem ditmaal te gehoorzamen, in de veronderstelling dat hun meester uiteindelijk dan toch van zijn zinnen was beroofd. Ferdinand verzamelde alle krachten die hij kon opbrengen en reikte toen zelf naar de kom, waarna hij zijn gezicht insmeerde met het slib van de Guadalquivir, de rivier die zich door Sevilla slingerde en met een meander zijn huis praktisch omsloot. Terwijl hij zichzelf bestreek met modder sprak Ferdinand een paar woorden in het Latijn waardoor het degenen die zich bij zijn bed hadden verzameld begon te dagen wat de handeling betekende: ‘Bedenk dat ge stof zijt,’ zei hij, ‘en dat ge tot stof zult wederkeren.’ Aan de overzijde van de rivier was Ferdinands vader – Christoffel Columbus, admiraal der Oceaanzee – onlangs uit dezelfde rivierklei getild, verwijderd uit het graf waarin hij dertig jaar had gerust. Als we Ferdinand op zijn woord mogen geloven (en voor veel dingen uit Columbus’ leven hebben we alleen Ferdinands woord) zouden de mannen die zijn graf openden verrast hebben opgekeken toen ze

naast de beenderen van de ontdekkingsreiziger een kluwen ketens aantreffen. Die kettingen vormden een schakel naar het moment in Ferdinands verleden waarop de twaalfjarige jongen zijn vrijwel altijd afwezige vader als gevangene, in diezelfde ketenen gekluisterd, zag terugkeren uit het paradijs dat hij beschouwde als zijn ontdekking en als zijn geschenk aan Spanje.¹

De betekenis van de grafvoorwerpen van de grote ontdekkingsreiziger, van die kettingen die op zijn verzoek waren meebegraven, was iets wat hij pas tegen het einde van zijn leven openbaar maakte, namelijk toen hij de levensgeschiedenis van zijn vader optekende. Maar wat hij bedoelde met het rivierslib waarmee hij zichzelf insmeerde op de morgen van zijn dood zal niemand in zijn naaste omgeving zijn ontgaan: het was een symbool van opperste nederigheid, een nederigheid waarop hij zich mocht laten voorstaan omdat het geen twijfel leed dat hij iets buitengewoons had gerealiseerd. Ferdinand, de man die zijn aanstaande verval tot stof met open armen begroette, had een machine gebouwd die bij machte was de tand des tijds voorgoed te trotseren. Kort na dat rituele gebaar gaf hij om acht uur 's morgens de geest.

Een uur later begon het volgende bedrijf in het vreemde spektakel rond Ferdinands overlijden. Zijn naasten waren in zijn huis bijeengekomen voor de voorlezing van het testament. Die villa in Italiaanse stijl aan de rivier hadden ze via de Puerta de Goles ('Herculespoort')* en Ferdinands tuin van onbekende planten bereikt. De overledene had een buitengewoon geheugen gehad, was bezeten van lijsten en bleek ook een gewetensvol man, en wel zozeer dat zijn testament met vermelding van de geringste bijzonderheden de mensen opsomde die hij iets verschuldigd meende te zijn, tot en met een muilezeldrijver die hij bijna twintig jaar tevoren onheus had bejegend. Maar na die zuivering van zijn geweten vervolgde het testament in de richting van een groots crescendo met een voor zijn tijdgenoten vrijwel onbegrijpelijke wilsbeschikking.

* Sinds 1570 heet deze stadspoort de 'Puerta Real'. (nvdv)

De hoofderfgenaam van zijn vermogen was niet een persoon, maar het wonder dat hij eigenhandig had geschapen: zijn bibliotheek. Aangezien dit bij mensenheugenis de eerste keer was dat iemand in Europa zijn wereldse goederen naliet aan een groep boeken, moet die beslissing nogal wat verwarring hebben gewekt; maar een en ander was nog moeilijker te bevatten vanwege de aard van de betreffende bibliotheek. Het merendeel van Ferdinands boeken was heel anders dan de kostbare handschriften die de beroemdste bibliotheken van die tijd koesterden – aanbeden werken over theologie, wijsbegeerte en rechtsgeleerdheid, boeken die vaak op weelderige wijze waren ingebonden om de grote waarde te weerspiegelen die men eraan hechtte. Nee, het grootste gedeelte van Ferdinands verzameling bestond uit boeken van obscure auteurs zonder faam, dunne pamfletten, op één blad gedrukte liedteksten bedoeld om in herbergen op de muur te worden geplakt, en meer van dat soort dingen die voor veel van zijn tijdgenoten regelrechte rommel moeten hebben geleken.

In de ogen van sommigen had de zoon van de grote ontdekkingsreiziger een erfenis bestaande uit rommel nagelaten. Voor Ferdinand waren die materialen echter van onschatbare waarde omdat ze hem dichter bij het doel brachten van een bibliotheek waarin álles werd verzameld zodat ze ‘universeel’ zou worden in een zin van dat woord die vóór hem geen mens zich ooit had kunnen voorstellen. Het was niet eens duidelijk waar deze vreemde en veelsoortige collectie begon en ophield: naast al die geschreven werken waren er nog kisten en kisten vol prenten – de grootste verzameling ooit bijeengebracht – en ook telde de collectie meer bladmuziek dan ooit tevoren was vergaard. Verhalen deden de ronde dat hij zelfs in de tuin bij de villa was begonnen met het verzamelen van het wereldwijde plantenrijk en dat die flora keurig geordend de perken bevolkte. Er was echter nog geen woord voor zo’n botanische tuin.²

Wie de bibliotheek bezocht was getuige van een wel heel merkwaardig schouwspel. De omvang van de collectie – verreweg de

grootste particuliere bibliotheek die er destijds bestond – moet ronduit duizelingwekkend zijn geweest; het aantal individuele materialen was zo groot dat de verzameling onmogelijk in één oogopslag was te overzien. Het gevoel het noorden kwijt te zijn werd nog versterkt doordat bezoekers moeten hebben opgemerkt dat de muren van de bibliotheek waren ‘verdwenen’: ze zagen niets anders dan rijen en rijen boeken die overeind stonden, verticaal tegen elkaar geplaatst in speciaal met dat doel ontworpen houten stellingen. Voor de moderne toeschouwer zijn dat soort boekenkasten zo vertrouwd dat niemand er acht op slaat, maar toen bezoekers aan deze bibliotheek die kasten kregen te zien waren ze de eerste in hun soort.

Het was maar een van de vele elementen van het ontwerp van Ferdinands schitterende bibliotheek die zich nauwelijks lieten verklaren. Het mysterie begon al bij de ingang, waar een inscriptie trots verklaarde dat het gebouw was gegrondvest op mest. In de bibliotheek zelf werd men het ene na het andere verbluffende wonder gewaar: de boekenloze kooien waarin lezers moesten gaan zitten; de kisten vol boekdelen die twee- of driemaal per jaar moesten worden omgekeerd maar niet voor lectuur waren bestemd; de boekwinkel van overbodige titels. En dan was er het legertje betaalde lezers en het duivels ingewikkelde beveiligingssysteem. Maar het geheimzinnigste van alles moet het masterplan, de blauwdruk van de bibliotheek zijn geweest: dat was niet één compact geheel maar werd gevormd door meer dan tienduizend losse velletjes papier met daarop steeds een ander hiëroglifisch symbool. Die blaadjes konden op ontelbare manieren bij elkaar worden gelegd en elke nieuwe configuratie leverde een andere route door de bibliotheek op.³

Met eenvoudige logica waren een paar elementen van het ontwerp wel uit te knobbelen: de vervaardiging van de boekenkasten bijvoorbeeld was door pure noodzaak ingegeven. Terwijl collecties uit het verleden, met honderden of misschien een paar duizend banden, op tafels of in boekenkasten konden worden gestapeld waaruit een bibliothecaris met een goed geheugen vrij vlot de gewenste titels

kon opdiepen, zou een bibliotheek op de schaal van Ferdinands collectie zelfs het grootste menselijke brein hebben overvraagd en ook snel uit de meeste kamers zijn gepuild. De nieuwe boekenplanken namen niet veel plaats in en verplaatsten het gewicht van de boeken naar de solide muren erachter. Ze vormden ordelijke rijen, zodat hun boeknummers als een regel tekst van links naar rechts waren te lezen. Door de boeken verticaal op te stellen kon elk boek ook gemakkelijk uit de kast worden genomen, in tegenstelling tot horizontaal gestapelde werken waarbij je eerst de bovenste boeken moet wegnemen alvorens het onderste te kunnen pakken.

Maar hier bereikte het gezonde verstand van de ontdekkingsreiziger in deze bibliotheek zijn grenzen. Wat betekende die regel tekst, samengesteld uit de titels van opeenvolgende boeken, eigenlijk? Hoe moest iemand die door de bibliotheek doolde zijn koers bepalen in deze boekenwereld? Zoals iedereen die ooit door een bibliotheek heeft gekuierd wel weet, draait alles om orde. Naarmate een collectie groeit nemen de manieren waarop je boeken kunt organiseren snel toe. En elke ordeningssystematiek plaatst het heelal in een net iets ander daglicht. Rangschik de boeken alfabetisch op auteur en de rondzwervende bezoeker vindt alle titels van Pérez en Patel bij elkaar, of die boeken verder nog iets gemeen hebben of niet. Werken ordenen naar formaat zal ruimte besparen omdat boeken met dezelfde hoogte dan netjes op precies bemeten schappen kunnen staan, maar dat betekent ook dat zakromans op dezelfde plek komen te staan als brevieren.

Wie door een bibliotheek dwaalt raakt écht verdwaald zonder de orde die catalogi en kastindeling scheppen; Ferdinand noemde zulke ongestructureerde collecties 'dood'. Maar zelfs met een plattegrond zit de bibliotheekzwerver vast aan de orde die de bibliothecaris heeft uitgekiend en kan die bezoeker niet op een andere manier door de collectie gaan, vooral niet in een boekerij zoals die van Ferdinand die uitpilde van het soort goedkoop drukwerk dat voordien werd geweerd uit dergelijke tempels van beschaving. Breken met oude

paradigmata – door een nieuw werelddeel te ontdekken of door een nieuw informatie-universum toe te laten in de geciviliseerde sfeer van de bibliotheek – was zinloos of zelfs gevaarlijk tenzij een nieuw paradigma het oude verving en een nieuwe visie bood op wat deze uitgedijde werelden betekenden. Zonder dat zouden degenen die zich ooit thuis hadden gevoeld in de wereld hopeloos verdwalen in een informatie-oerwoud zonder paden. Als oplossing daarvoor beoogde Ferdinands bibliotheek niet alleen universeel te zijn, maar ook om aanknopingspunten aan te reiken over de samenhang van dat universum. Sommige van die suggesties waren te vinden in de boeken die midden in de bibliotheek stonden – voorzien van een kleurcode in de vorm van een zwart-, rood- of witleren band, al dan niet voorzien van een reliëf – met daarin zijn catalogi (waaronder de al even fascinerende als geheimzinnig getitelde *Catalogus van verzwolgen boeken*). Andere leidraden waren alleen samen te stellen op basis van de tienduizend stukjes van de uiteindelijke plattegrond van de collectie, met hun hiëroglifische tekens.

Maar niet alles in de bibliotheek paste op de schappen of vond een plek in de catalogi. Ferdinands testament formuleert de strenge instructie aan zijn executeurs: zodra die twee mannen bijeen waren moesten ze in elkaars aanwezigheid een kist openen met daarin zijn persoonlijke papieren. Van die documenten is een inventaris overgeleverd, hoewel die door worm is aangevreten en uiterst broos is. Daarin staan onder andere de volgende zaken opgesomd:

- ontwerptekeningen voor een huis
- liedteksten
- recepten voor geneesmiddelen
- catalogus van planten en tuinen
- rechtszaak rond doña Isabel de Gamboa
- kunst van de vervaardiging van zeekaarten
- boek over de reizen van de keizer
- plannen voor de verovering van Perzië en Arabië

stelsel van liefdadigheid ten bate van de armen
levensverhaal van Columbus in verzen
verhandeling over poëtica
zekere aardrijkskundige geschriften over Spanje
woordenboek
dialoog tussen Goedwilligheid, Macht en Gerechtigheid
register van Columbus' geschriften
zekere papieren inzake de familie De Arana

Van de ongeveer honderd items die de inventaris telt zijn de meeste onleesbaar, maar de elementen die wel zijn te ontcijferen geven ons enig idee van de ontelbare avonturen die zich moeten hebben afgespeeld in Ferdinands uitzonderlijke brein. Een paar van de werken van de hand van Ferdinand hebben de eeuwen overleefd – het kolossale woordenboek dat hij samenstelde, de geografische encyclopedie waaraan hij begon tijdens een persoonlijke rondreis door Spanje – maar veel teksten zijn ook volledig verloren gegaan. Daar komt bij dat de lijst niet compleet is en veel zaken onvermeld laat waarbij hij een rol speelde, in het bijzonder de zeekaarten die hij mede tot stand bracht en waarvan enkele de vorm van de tot dan toe bekende wereld veranderden. Een paar van zijn werken zijn mogelijk niet in de lijst opgenomen omdat ze niet meer in zijn bezit waren toen hij overleed.⁴

Een geschrift dat geheimzinnig genoeg ontbreekt op de lijst is misschien het beroemdste document van allemaal: de biografie die hij van zijn vader schreef en die drie decennia na de dood van Ferdinand en onder diens naam in Venetië werd gedrukt in een Italiaanse vertaling. Aan dat werk, *Het leven van admiraal Christoffel Columbus door zijn zoon Ferdinand*, danken we veel van wat wij vandaag weten van de grote ontdekkingsreiziger, met inbegrip van bijzonderheden over zijn jonge jaren en over tal van zijn reizen, vooral de vierde reis – het deel van Columbus' leven dat we het meest uitgebreid en van heel nabij kennen omdat Ferdinand ooggetuige was van die reis.

Hoewel Ferdinand nog net geen achttien was toen Christoffel overleed, kende hij zijn vader als geen ander – niet alleen als zijn zoon, maar ook als iemand die meer dan een jaar en in den vreemde met hem had samengeleefd, in een benauwde ruimte en met de dood voor ogen. Het feit dat die levensbeschrijving niet staat vermeld bij Ferdinands documenten – en de merkwaardige omstandigheden rond de verschijning van het werk in Italië lang na zijn dood – heeft tot eindeloze polemieken geleid. De oorspronkelijke Spaanse versie van de biografie is nooit gevonden en dus moeten we volledig afgaan op de Italiaanse vertaling. Al vroeg doken er allerlei theorieën op, waarvan er vele uitgingen van een vervalsing onder Ferdinands naam, van een samenzwering om het leven van een van de grootste figuren van de geschiedenis verkeerd voor te stellen.

Maar de ontbrekende stukjes van die puzzel lagen geduldig te wachten op ontdekking in de labyrintische restanten van Ferdinands bibliotheek. Iets meer dan vierduizend titels vormen vandaag de Biblioteca Colombina, die is ondergebracht in een vleugel van de kathedraal van Sevilla, een mausoleum van stilte en smetteloos marmer. Dat is echter maar een fractie van de boeken die de ooit immense bibliotheek telde. Toch is dat gedeelte – samen met de inventaris van de oorspronkelijke collecties die via de catalogi is overgeleverd – meer dan genoeg om het leven van een buitengewoon man te reconstrueren tot op een detailniveau dat bijna ondenkbaar is voor de meeste mensen die in zijn tijd leefden. Dat komt doordat Ferdinands boeken niet alleen een schitterend gedetailleerd beeld van de wereld van de renaissance geven, maar ook een rijk portret van zijn leven. In elk boek dat hij kocht, noteerde Ferdinand de plaats en datum van aankoop, hoeveel hij ervoor had betaald, en vaak schreef hij er ook in waar en wanneer hij het had gelezen, of hij de auteur had ontmoet, of van wie hij het boek had gekregen als het een geschenk betrof. In veel gevallen reageerde hij ook op wat er in de boeken stond, hoewel hij – zoals duidelijk zal worden – een wel heel eigenaardige manier had om dat te doen. Als al die fragmenten

naast elkaar worden gelegd levert dat het relaas op van een onwaarschijnlijk rijk leven in een tijdvak vol fascinerende personages; de geschiedenis van een man die niet alleen meer zag van de wereld en wat die te bieden had dan zo'n beetje al zijn tijdgenoten, maar ook van iemand wiens ideeën over deze veranderende wereld getuigen van een verbluffend vooruitziende blik.⁵

Wie Ferdinands leven reconstrueert op basis van diens boeken ontdekt dat hij getuige was van veel gewichtige gebeurtenissen ten tijde van de renaissance, de Reformatie en de grote ontdekkingsreizen. Maar Ferdinands kijk op die gebeurtenissen doet denken aan die misleidende, 'anamorfotische' schilderijen waar zijn tijd zo verzot op was en waarin een voorstelling vanuit verschillende hoeken bekeken iets volledig anders te zien geeft. Dat komt deels doordat Ferdinands denken onophoudelijk verschoof van gebeurtenis naar systeem, van een individueel ding naar een algemeen kader waarin dat ding een plek kon worden gegeven.

Dat zal snel duidelijk worden in zijn levensverhaal, want terwijl de meeste biografieën beginnen met een lijst documenten over hun onderwerp die in de juiste volgorde moeten worden gezet, zijn veel van de documenten op basis waarvan we Ferdinand leren kennen zélf lijsten: de catalogi, encyclopedieën, inventarissen, logboeken die hij dwangmatig compileerde. We mogen ons niet laten misleiden door het saaie en onpersoonlijke uiterlijk van die lijsten, van die documenten die op het eerste gezicht opsommingen van feiten zonder verdere uitleg lijken. Voor het geoefende oog vertelt elke lijst namelijk een verhaal: hoe de lijstenmaker zich de plek voorstelt waarvoor de zaken zijn ingepakt die op de lijst staan; de kijk op de wereld die schuilgaat achter een bepaald soort ordening; de verborgen geheimen achter zaken die níét op de lijst staan.

Ferdinand poogde misschien orde te scheppen in zijn snel uitdijende wereld door die wereld te reduceren tot trefwoorden in een catalogus en logische manieren te vinden om die lijsten te organiseren, maar hij was verre van immuun voor vertekende invloeden,

vervormingen die zijn te herleiden tot de kern van zijn wezen. Veel aspecten van zijn leven zijn te verklaren uit zijn verlangen de vader die hij verafgoedde waardig, misschien zelfs gelijkwaardig, te zijn. Ook al had hij die vader in zekere zin zelf geschapen naarmate hij langzaam en doelbewust de collectieve herinnering vormgaf aan de Columbus die wij vandaag kennen. In zijn doen en laten lijkt de zoon voortdurend in gesprek met de vader die overleed toen Ferdinand een tiener was maar wiens stem hij lang nadien bleef horen en vastleggen. Hun relatie, zowel voor als na de dood van de ontdekkingsreiziger, was onvermijdelijk beïnvloed doordat Ferdinand niet was geboren uit een wettig huwelijk – volgens de fijngevoelige formulering van die tijd was hij een ‘natuurlijk kind’. Hoewel vader Columbus niet leek te malen om dat onderscheid betekende die situatie in Ferdinands beleving dat hij zich alleen als wettige zoon kon legitimeren door zich in de geest de zoon van zijn vader te tonen. Ferdinands reizen door de wereld van kennis en wetenschap, en ook de nieuwe routes die hij door die wereld bedacht en uitstippelde, waren in zeer reële zin verwant aan wat zijn vader had verwezenlijkt.

Ferdinand mag dan bijna vijf eeuwen geleden zijn gestorven, de ontdekking van zijn wereld lijkt op verbluffende, soms griezelige wijze op de wereld die wij elke dag gezamenlijk ontdekken. Misschien dat niemand zich zo hulpeloos voelt tegenover de stromen informatie als degenen die de jongste eeuwwisseling bewust hebben meegemaakt: de digitale revolutie heeft de hoeveelheid beschikbare informatie exponentieel doen toenemen, en als gevolg daarvan zijn we volledig afhankelijk van algoritmen om ons een weg te banen door die informatiejungle – instrumenten die met de wijze waarop ze data organiseren, rangschikken en categoriseren in hoog tempo ons leven omgooien.

De uitvinding van de boekdrukkunst was ook zo'n revolutie, en de instrumenten die ten dienste hiervan werden ontwikkeld drukten gedurende het tijdperk van de drukpers – tot gisteren dus – een diep stempel op de wereld. De manier om naar dingen te kijken